



Тема:

**Результати
З'їзду адвокатів
України
15-16 лютого
2019 року**

с. 3

**Резолюція
З'їзду адвокатів
України
щодо
неприпустимості
прийняття
законопроекту
№ 9055**

с. 5

**Представники
НААУ взяли
участь у 47-ій
конференції
президентів
адвокатур
Європи**

с. 7

**План-графік
проведення
семінарів,
тренінгів
та практикумів
з підвищення
кваліфікації
адвокатів
на 2019 рік**

с. 11



АДВОКАТИ В ТОВАРИСТВІ «ПРОСВІТА» ТА НАУКОВОМУ ТОВАРИСТВІ ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА НАПРИКІНЦІ ХІХ — У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Ірина Василик, керівник Центру досліджень адвокатури права, проректор Вищої школи адвокатури при НААУ, доцент, к. іст. н.

Адвокатура обіймала чільні позиції у становленні й діяльності провідних українських національно-культурних інституцій. Галицькі адвокати — відомі громадсько-політичні діячі, доктори права Корнило Сушкевич, Володимир Ганкевич, Олександр Огоновський, Володимир Барвінський були співзасновниками та фундаторами товариства «Просвіта» та Наукового товариства імені Шевченка. Протягом тривалого історичного шляху двох найвідоміших українських громадських організацій адвокати зробили вагомий внесок у їх розвиток та досягнення поставлених цілей, очолюючи місцеві філії, редагуючи просвітянські часописи, готуючи наукові видання, поширюючи мережу читалень, споруджуючи будинки, фінансуючи проекти та представляючи інтереси товариств.

Засноване в 1868 р. у Львові товариство «Просвіта» стало осередком об'єднання нової української інтелігенції, що вбачала своє першочергове завдання у піднесенні просвітнього рівня, самосвідомості й добробуту широких народних верств, вважаючи це необхідною запорукою реалізації національних устремлінь і введення українців до числа вільних європейських націй¹. Протягом кількох десятиліть популярні видання «Просвіти» та її місцеві читальні належали до головних засобів формування національної й громадянської свідомості українського населення Галичини.

Діячі «Просвіти» вважали роботу серед простого люду своїм обов'язком перед рідним народом. З іншого боку, робота з населенням забезпечувала українській інтелігенції тісний зв'язок із ним, розуміння його потреб та інтересів. Саме так сприймав це товариство визначний адвокат **Кость Левицький**, про що свідчить його визнання: «Не забуду ніколи пам'ятних слів першої відозви «Просвіти»: «Нехай всякий, хто може, жертвує для рідного народу й свою лепту...» Отсі слова були для мене благородним живчиком в моїм

молодечім віці, що мені вказав перший шлях праці національної. Та я давав свою лепту по змозі. Як ученик гімназійний використовував я час свят і феєрій, щоби неграмотним селянам читати книжочки «Просвіти», та пояснювати їм те, що пише ся, а грамотним (письменним) роздавати книжочки «Просвіти», щоби далі читали і людям пояснювали. Те саме робив я як студент університету. А по скінченню студій університетських сповнилось моє бажання, щоби я вступив в члени «Просвіти» (1883 р.) і міг ділати в центральнім віділі товариства «Просвіта» у Львові. Тут працював я двацять і п'ять років ідейно, щоби дати мою духову лепту для рідного народу, та уступив аж тоді, коли мене покликано до важкого обов'язку: проведу політичного...»².

Серед батьків-засновників «Просвіти» був галицький громадсько-культурний діяч, адвокат **Корнило Сушкевич**. Народився він у 1840 р. у Львові. Навчався на юридичному факультеті Львівського університету. У 1866 р. здобув ступінь доктора права. Мав приватну адвокатську канцелярію у Львові. При заснуванні

¹ Пашук В. Програмно-організаційні документи товариства «Просвіта» // Товариство «Просвіта» у Львові. Статути / Упоряд., автор вступної статті Пашук В. Львів, 1999.

² Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914. З ілюстраціями на підставі споминів і документів. Ч. 1. Львів, 1926. 432 с.; Ч. 2. Львів, 1927.



«Просвіти» К. Сушкевич став заступником її першого голови. А під час установчих зборів товариства був одним з їх двох секретарів.

Другим секретарем установчих зборів «Просвіти» і, згодом, незмінним членом головного відділу (керівного органу) також був адвокат, доктор права **Володимир Ганкевич**. Родом з Тернопільщини, навчався у Тернопільській гімназії та на юридичних факультетах університетів Львова та Відня. У 1875 р. заснував філію «Просвіти» у Тернополі. У 1877 р. розпочав приватну адвокатську практику у Бучачі на Тернопільщині.

До складу першого відділу «Просвіти» увійшов адвокат, правник, доктор права, професор **Олександр Огоновський**. Народився у 1848 р. на Рогатинщині (сучасна Івано-Франківська обл.). Навчався у гімназії в Бережанах. У 1871 р. закінчив правничий факультет Львівського університету. З 1870 р. працював в адвокатській канцелярії Йосифа Малиновського. У 1878 р. Олександр Огоновський розпочав викладати право у Львівському університеті та став першим професором права, який викладав українською мовою. У 1886 р. О. Огоновський призначений деканом юридичного факультету і плідно працював для розробки української правничої термінології.

Членом відділу «Просвіти», засновником і редактором наймасовішої української газети «Діло» був адвокат **Володимир Барвінський**. Родом зі священничої родини, у 1869 р. він вступив на юридичний факультет Львівського університету. З 1872 р. служив в адвокатських канцеляріях Львова. 30 листопада 1880 р. організував перше українське народне віче у Львові, учасники якого вимагали від влади поліпшення економічного і культурного становища галицьких українців. Надалі віче стало традиційною формою політичної роботи товариства.

Для успішного функціонування в селі читальні «Просвіти» необхідно було докласти чимало організаційних зусиль: у другій половині XIX ст. галицьке село залишалося консервативним і традиційним, такі інституції сприймалися як незрозумілі нововведення, тож селяни не завжди усвідомлювали потребу їх від-

відування, натомість обґрунтовували своє небажання отримувати освіту тим, що їх батьки й діди були неписьменними. Відвідування читальні могло призвести до конфлікту з владою. Не сприяла заохоченню селян і потреба сплачувати членські внески. Та, незважаючи на ці та інші подібні складнощі, кількість читалень «Просвіти» постійно зростала, а робота з читачами в них розглядалась як провідний напрям діяльності «Просвіти» та основний інструмент поширення друкованої продукції³. На кінець 1902 р. в Галичині діяли 1193 читальні «Просвіти».

Про роль адвоката **Костя Левицького** в товаристві «Просвіта» свідчить той факт, що в 1889 р. саме йому Головний відділ доручив підготувати новий статут товариства. Він разом з іншими фахівцями працював над текстом документа близько двох років. Новий статут був ухвалений на загальних зборах «Просвіти» 25 березня 1891 р. Якщо перед тим «Просвіта» була тільки просвітницькою організацією⁴, то статут 1891 р. розширив коло її завдань на економічну сферу. У попередньому статуті 1876 р. мета товариства визначалась як «пізнання і просвіта руського народу»⁵. Натомість у статуті 1891 р. його метою були проголошені «просвіта і піднесення добробуту руського народу». Традиційні завдання «Просвіти» у культурно-освітній сфері були доповнені положеннями про «усне поучування народу о всякого роду справах просвітніх і економічних», «закладання спілок рільничо-господарських і промислових крамниць, шпихлірів, кас ощадності і кас позичкових, як також шкіл господарських і промислових», «взагалі заохочування всіх верств руського народу до просвіти і науки, розбуджування замилювання до ощадності і праці, як також ділання всього того, що може спричинити до піднесення просвіти і добробуту руського народу».

Другим важливим нововведенням розробленого К. Левицьким статуту «Просвіти» було чітке регламентування діяльності читалень товариства, як з точки зору їх завдань, так і організації. Перед читальнями, окрім просвітніх, ставилися також завдання відігравати роль економічних осередків життя українського

³ Вушко І. Функціонування читалень «Просвіти» та розвиток читачьких практик серед українського селянства на зламі XIX — XX століть // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Випуск 9: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2001.

⁴ Василюк І. Б. Кость Левицький: від адвоката до прем'єра ЗУНР. К.: ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. 176 с.

⁵ Третій статут товариства «Просвіта» 1876 // Товариство «Просвіта» у Львові. Статuti / Упоряд., автор вступної статті Пашук В. Львів, 1999.



населення у своїй місцевості («вводити в життя спілки рільничо-господарські і промислові, як також шпихлірі зі збіжжям», «старатися о заложення власної крамниці, де би члени громади могли побирати дешевий і добрий товар», «старатися о заложення власної каси позичкової» і «каси ощадності» тощо).

Тогочасні уявлення К. Левицького про завдання й напрями розвитку товариства «Просвіта» були відображені у його брошурі «Що має робити «Просвіта» на основі нового статуту», яка вийшла у Львові в 1892 р. Автор наголошував, що «Просвіта» повинна займатися не тільки навчанням народу, а й допомагати йому в господарських справах. Власний досвід роботи у «Просвіті» останнього десятиріччя К. Левицький підсумував у практичних порадах, як створювати читальню «Просвіти» на селі, як організувати при читальні крамниці, позичкові каси, громадські банки, промислові та господарські спілки. Водночас він наголошував, що одним із основних завдань «Просвіти» є випуск літератури українською мовою різноманітної тематики й доступної за цінами для різних верств населення, як міського, так і сільського. Автор також вказав на необхідність відкривати нові філії, читальні «Просвіти», школи, бурси та бібліотеки у містах і селах краю, створювати позичкові каси, крамниці, щадниці, господарські і просвітні організації, які б дозволяли малозабезпеченим і незабезпеченим молодим людям здобувати освіту. Далі мова йшла про організацію вечорів художньої самодіяльності, хорів, ансамблів, участь в яких могли б брати всі бажаючі, про потребу театралізованих дійств із залученням простого населення й молоді. Також наголошувалося на необхідності видання свого друкованого органу (часопису) та проведення різних наукових семінарів, лекцій тощо, на які належало запрошувати наукову інтелігенцію. К. Левицький підсумовував, що головне завдання «Просвіти» — робити все для піднесення добробуту та покращення освітнього рівня українського населення⁶.

Особлива заслуга К. Левицького полягала у придбанні «Просвітою» 1 квітня 1895 р. власного будинку у Львові на площі Ринок, 10. У перші десятиріччя свого існування товариство не мало власного приміщення.

На Лівобережній Україні єдиною організацією «Просвіти», яка отримала дозвіл губернатора на заснування, було товариство у Чернігові, створене у грудні 1906 р.

Ініціатором і засновником просвітянського осередку став член Державної Думи, відомий громадський діяч, адвокат **Ілля Шраг**. Очолив чернігівську «Просвіту» письменник Михайло Коцюбинський.

У 1906 р. «Просвіту» в Галичині очолив адвокат **Євген Олесницький**. Адвокатську практику вів у Стрию, де організував будівництво «Народного дому», заснував читальню «Просвіти».

Після Першої світової війни адвокатура стала провідною силою національно-визвольної боротьби та українського державобудівництва. А в міжвоєнний період діяльність товариства «Просвіта» в Галичині майже повністю скеровувалася адвокатською спільнотою. У 1920 — 30-х роках очолювали «Просвіту» або ж брали активну участь у її роботі, зокрема, тільки на Тернопільщині: **адвокати Остап Юрчинський, Михайло Росляк, Іван Хичій (Чортків), Володимир Бемко, Михайло Західний, Володимир Логуш (Бережани), Михайло Дорундяк (Борщів), Василь Бараник (Заліщики), Борис Козубський (Кременець)**.

Наприкінці 2018 р. минуло 145 років з часу заснування Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) — найстарішої української громадської наукової організації. Протягом свого існування НТШ пройшло еволюцію від прихистку українського письменства, переслідуваного російськими імперськими властями, до першої неофіційної академії наук. Важливу роль у створенні та діяльності товариства відіграли адвокати.

Товариство імені Шевченка, засноване у 1873 р. у Львові, протягом перших 19 років діяльності було зорієнтоване, передовсім, на культурно-освітні цілі. Перетворення товариства на наукове зініціював видатний громадський діяч і **адвокат Олександр Кониський**. Олександр Якович був одним із батьків-засновників Товариства і його модернізатор за зразком західноєвропейських наукових установ, адже бачив у ньому основу для української Академії наук. На кошти, надані О. Кониським разом з Є. Милорадович, П. Кулішем і Д. Пильчиковим, було куплено друкарню; 10 тисяч карбованців заповів Кониський Товариству після своєї смерті. Також він подарував заснованій ним же у 1893 р. бібліотеці НТШ усю свою цінну книгозбірню.

У 1892 р. прийнято новий статут Товариства, змінено назву на Наукове товариство імені Шевченка і виписано чітку наукову програму праці з філології,

⁶ Левицький К. Що має робити «Просвіта» на основі нового статуту. Львів, НТШ. 1892. 32 с.



історії, археології України, права, мистецтвознавства, етнографії, багатьох природничих наук і медицини тощо. У 1898 р. Статут НТШ було викладено в новій редакції, в якій вказувалося, що *«цілею Товариства є плекати та розвивати науку і штуку [мистецтво] в українсько-руській мові, збирати та зберігати різні наукові предмети та пам'ятки старовини України-Руси. До сеї ціли мають вестися: 1. наукові досліді: а. з філології і етнографії — руської і славянської, з історії українсько-руського письменства і штуки [мистецтва]; б. з історії, географії і археології України-Руси, а також з наук філософічних, економічних і правничих; в. з наук математичних, природописних і лікарських; 2. відчити і розмови наукові; 3. з'їзди учених, літератів і артистів, наукові подорожі і екскурсії; 4. видавання наукових видавництв періодичних і неперіодичних; 5. премії і підмоги ученим і літератам; 6. Удержування бібліотеки і музею; 7. удержування власної книгарні і друкарні»*. Для практичного втілення цієї програми НТШ було поділено на наукові секції: історично-філософічну, філологічну і математично-природописно-лікарську.

Керував НТШ Виділ (Президія) на чолі з головою і науковим секретарем. У 1892 р. товариство очолював Юліан Целевич, 1893 — 1897 рр. — Олександр Барвінський, 1897 — 1913 рр. — Михайло Грушевський, з 2-ї пол. 1913 р. до 1920 р. обов'язки голови виконував Степан Томашівський. Пізніше головами обиралися: 1921 — 25 рр. — Василь Щурат, 1925 — 31 рр. — Кирило Студинський, у 1931 — 35 рр. — Володимир Левицький, 1935 — 40 рр. — Іван Раковський.

На першому зібранні історично-філософічної секції у травні 1893 р. правники, які становили у ній більшість, виділилися в окремий відділ під керівництвом адвоката Костя Левицького. Науковим здобутком на той час стало укладення молодими правниками і згодом відомими адвокатами Антіном Горбачевським, Костем Левицьким, Омеляном Огоновським та Євгеном Олесницьким «Німецько-руського словаря висловів правничих і адміністративних» — першого в Україні лексикографічного правничого видання, яке вийшло у світ в 1893 р. і з певними змінами було перевидане Костем Левицьким у 1920 р.

У 1898 р.і при історично-філософській секції було створено правничу комісію, сформовану за ініціативою професора Львівського університету Станіслава Дністрянського у кількості 21 члена. До першого складу президії комісії увійшли Тит Ревакович (голова),

Станіслав Дністрянський (заступник голови), адвокат **Володимир Охримович** (секретар).

З 1900 р. правничу комісію очолив Станіслав Дністрянський. Серед її членів переважали практикуючі юристи. Адвокатською діяльністю займалися члени НТШ (у різні періоди існування товариства) **Кость Левицький, Євген Олесницький, Антін Горбачевський, Степан Федак, Степан Баран, Володимир Старосольський, Євген Давидяк** та інші.

Фаховим виданням правничої комісії НТШ була «Часопись правнича і економічна» (у 1889 — 1900 рр. — «Часопись правнича») — перший український науковий журнал у сфері юриспруденції, редакторами якого були спочатку адвокат К. Левицький, а з 1900 р. — С. Дністрянський.

У «Часописі» друкувалися проекти законів, розроблені українськими правниками, які подавалися для розгляду законодавчим органам Австро-Угорської монархії — Віденському парламентові та Галицькому Крайовому Сеймові. Важливе значення мали опубліковані на сторінках часопису наукові розвідки, теоретичні та практичні статті відомих правників — депутатів Галицького Крайового Сейму, найбільш відомі з них: «Дещо про новий закон громадський для 30 більших міст галицьких і єго становище в системі краєвого законодавства громадського» (1889) Антіна Горбачевського, «Про закон супружий в Угорщині» (1894), «Заручини в австрійськім праві» (1899) Станіслава Дністрянського, «В справі нашої правничої термінології» (1889), «Новий закон пресовий в Австрії» (1894).

Популярністю серед адвокатів користувалися праці Костя Левицького: «Рішення найвищого трибуналу касаційного», «Рішення найвищого трибуналу судового», «В справі реформи поступовання неспорого» (1890 — 1891), «До питання про відносини службові учителів шкіл середніх» (1895).

Окрім того, в 1901р. НТШ започаткувало видавничу серію: Правнича Бібліотека. Правничі видання НТШ були першими вдалими спробами об'єднання усієї української правничої спільноти, а Наукове товариство імені Шевченка виявилось тією інституцією, в організаційних межах якої було забезпечено розвиток української правничої науки.

Проблематика внеску української адвокатури у становлення і розвиток товариства «Просвіта» та Наукового товариства імені Шевченка надзвичайно пізнавальна, малознана та потребує подальшого дослідження.